

TENDINȚE ÎNGRIJORĂTOARE CE AFECTEAZĂ PRACTICA APLICĂRII ART.190 DIN CODUL PENAL

CONCERNING TRENDS WHICH AFFECT THE PRACTICE OF APPLICATION OF THE ART.190 OF THE PENAL CODE

Vitalie STATI, dr., conf. univ.,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: The purpose of the present investigation is to analyze problems that adversely affect the application of art.190 of the Criminal Code as a result of the entry into force of Law no.179/2018. Thus, in some cases from the judicial practice, the courts find the lack of conditions for the application of the para.(1) art.190 of the Criminal Code and of the art.105 of the Contraventional Code. However, despite this fact, the courts issue not a sentence of acquittal, but a sentence of termination of the criminal proceeding. In other cases from the judicial practice, the determination of the considerable nature of the damages caused by the fraud is made on the basis of criteria that are not provided by the criminal law, manifestly disagreeing with the provision of para.(2) art.126 of the Criminal Code. In other cases, art. 105 of the Contraventional Code is applied in hypotheses it does not provide, which is equivalent to applying the contraventional law by analogy.

Cuvinte cheie: *escrocherie; daune în proporții considerabile; principiul legalității; aplicarea legii prin analogie; răspundere penală; răspundere contravențională.*

La 17.08.2018 a intrat în vigoare Legea nr.179 din 26.07.2018 pentru modificarea unor acte legislative (în continuare – Legea nr.179/2018). Prin această lege, în art.190 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM), semnul calificativ „cu cauzarea de daune în proporții considerabile” a fost mutat de la lit.c) alin.(2) (literă care a fost abrogată) la alineatul (1). Această remaniere legislativă a generat o practică judiciară care nu are un caracter unitar și care nu întotdeauna este conformă cu principiul legalității.

Într-o publicație științifică anterioară [1] am argumentat că nu poate fi aplicat nici alin.(1) art.190 CP RM, nici art.105 din Codul contravențional al Republicii Moldova (în continuare – CC RM) în cazul în care escrocheria presupune întrunirea următoarelor trei condiții: 1) mărimea prejudiciului cauzat depășește 20 % din cuantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat, aprobat de Guvern pentru anul în curs la data săvârșirii faptei; 2) mărimea prejudiciului cauzat nu depășește 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei; 3) prejudiciul cauzat nu are un caracter considerabil.

Propun atenției o speță în care a fost constatată lipsa condițiilor de aplicare a alin.(1) art.190 CP RM și a art.105 CC RM: *B.P. a fost acuzat de săvârșirea*

infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.190 CP RM. În fapt, la 12.05.2017, sub pretextul de a vizita și a fotografia un obiectiv industrial din raionul Telenești care a fost scos la vânzare, acesta a dobândit ilegal un aparat foto care aparținea întreprinderii „L.” S.R.L. Ulterior, sub pretextul de a repara un laptop care aparținea aceleiași întreprinderi, B.P. l-a dobândit ilegal. Ambele bunuri dobândite ilegal au fost comercializate de B.P., victimei fiindu-i cauzat un prejudiciu în mărime totală de 11112,65 lei. În cadrul ședinței de judecată, apărătorul lui B.P. a solicitat încetarea procesului penal pornit în privința lui B.P., deoarece în rezultatul modificării art.190 CP RM fapta inculpatului nu mai constituie componenta infracțiunii care i-a fost imputată. Procurorul nu a formulat obiecții cu privire la solicitarea apărătorului, considerând posibilă încetarea procesului penal pornit în privința inculpatului. Instanța de judecată a admis solicitarea apărătorului, prezentând următoarele argumente: „Art.8 CP RM stabilește: „Caracterul infracțional al faptei și pedeapsa pentru aceasta se stabilesc de legea penală în vigoare la momentul săvârșirii faptei”. Astfel, la momentul comiterii infracțiunii imputate lui B.P., fapta acestuia a fost calificată corect conform alin.(1) art.190 CP RM. Prin Legea nr.179/2018, în dispoziția de la alin.(1) art.190 CP RM au fost efectuate modificări. [...] Alin.(1) art.10 CP RM stabilește: „Legea penală care înlătură caracterul infracțional al faptei, care ușurează pedeapsa ori, în alt mod, ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea are efect retroactiv, adică se extinde asupra persoanelor care au săvârșit faptele respective până la intrarea în vigoare a acestei legi, inclusiv asupra persoanelor care execută pedeapsa ori care au executat pedeapsa, dar au antecedente penale”. Astfel, în privința lui B.P. urmează a fi aplicată legea penala care acționează la momentul actual, care are efect retroactiv, deoarece înlătură caracterul infracțional al faptei imputate lui B.P. Pct.2) art.275 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (în continuare – CPP RM) stabilește: „Urmărirea penală nu poate fi pornită, iar dacă a fost pornită, nu poate fi efectuată, și va fi încetată în cazurile în care [...] fapta nu este prevăzută de legea penală ca infracțiune”. În circumstanțele indicate procesul penal pornit în privința lui B.P. urmează a fi încetat, deoarece fapta imputată lui nu mai este prevăzută de legea penală în vigoare ca infracțiune. Conform pct.2) art.275, art.285, 332, 384-388, 391-394, 396, 397 și 399 CPP RM, instanța hotărăște a-l libera pe B.P. de răspunderea penală pentru comiterea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.190 CP RM” [2].

Sunt de acord cu argumentul instanței că fapta, săvârșită de B.P., nu mai este prevăzută de legea penală în vigoare ca infracțiune. Însă, nu pot fi de acord cu încetarea procesului penal pornit împotriva lui B.P. Toate temeiurile de adoptare a sentinței de încetare a procesului penal sunt specificate în pct.1)-7) alin.(1) art.391 CPP RM. Temeiul „fapta nu este prevăzută de legea penală ca infracțiune” nu se regăsește printre acestea. Conform alin.(1) art.332 CPP RM, „în cazul

în care, pe parcursul judecării cauzei, se constată vreunul din temeiurile prevăzute în pct.5)-9) art.275, pct.1), 2), 4), 5) alin.(1) art.285, precum și în cazurile prevăzute în art.53-60 din Codul penal, instanța, prin sentință motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă”. Așa cum a recunoscut chiar instanța de judecată, temeiul „fapta nu este prevăzută de legea penală ca infracțiune” este prevăzut de pct.2) art.275 CPP RM. Potrivit pct.4) alin.(1) art.390 CPP RM, „sentința de achitare se adoptă dacă [...] fapta nu este prevăzută de legea penală”. În concluzie, B.P. trebuia să fie achitat, ceea ce ar fi dus la reabilitarea lui. Încetarea procesului penal pornit în privința lui B.P. nu a avut un asemenea efect.

În alt context, în publicația științifică pe care am amintit-o mai sus, mi-am exprimat temerea că lacuna legislativă, creată de legiuitor prin adoptarea Legii nr.179/2018, îi va determina pe unii practicieni să atribuie ilegal caracter considerabil daunelor cauzate în acele cazuri când, în realitate, le va lipsi un astfel de caracter. Această temere și-a găsit confirmarea. De exemplu, într-o speță *C.A. a fost acuzat de săvârșirea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.190 CP RM. În fapt, la o dată care a fost ascunsă din motive obscure de instanța de judecată, aproximativ la ora 16.30, C.A. se afla pe bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, mun. Chișinău. Sub pretextul efectuării unui apel telefonic, C.A. a dobândit ilegal de la X telefonul mobil, după care a părăsit locul comiterii faptei, cauzând victimei daune în proporții considerabile în mărime de 2000 lei [3]*. Nu a fost prezentat niciun argument care ar explica de ce daunelor în mărime de 2000 lei le-a fost atribuit un caracter considerabil. Totodată, provoacă nedumerire ascunderea de către instanța de judecată a datei săvârșirii infracțiunii de către C.A (*Nota 1*) Or, dacă această infracțiune a fost comisă după 17.08.2018 (data intrării în vigoare a Legii nr.179/2018)), atunci ar exista o mare probabilitate să nu fie aplicabil nici alin.(1) art.190 CP RM, nici art.105 CC RM (*Nota2*). Aceasta pentru că mărimea de 2000 lei a daunelor cauzate de C.A.: 1) depășește 20 % din cuantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat, aprobat de Guvern pentru anul 2019 și anii precedenți; 2) nu depășește 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare pentru anul 2019 și anii precedenți. Apar dubii doar cu privire la caracterul considerabil al daunelor în mărime de 2000 lei.

Și mai mari îndoieli cu privire la caracterul considerabil al daunelor cauzate apare în următoarea speță: *V.D. a fost condamnată în baza alin.(1) art.190 CP RM. În fapt, la o dată care a fost ascunsă din motive neclare de instanța de judecată, aproximativ la ora 02.00, aceasta se afla în calitate de angajată într-un hotel din mun. Chișinău. Sub pretextul prestării serviciilor de masaj intim, V.D. a dobândit ilicit de la C.V. 1500 lei. Obligațiile asumate față de C.V. nu au fost onorate. Ulterior, acesta a fost alungat din hotel, astfel fiindu-i cauzate daune în proporții considerabile [4]*.

Nici de această dată nu este clar de ce a fost necesară ascunderea de către instanța de judecată a datei săvârșirii infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.190 CP RM. Sunt departe de gândul că aceasta s-a făcut pentru a mușamaliza lipsa temeiului de aplicare a alin.(1) art.190 CP RM. Însă, nu poate fi trecut cu vederea faptul că, potrivit Hotărârii Guvernului nr.54 din 17.01.2018 privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2018, 20 % din cuantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat, aprobat de Guvern pentru anul 2018 (când, cel mai probabil, V.D. a săvârșit infracțiunea), constituia 1230 lei. Formulăm întrebarea: dacă dauna de 1500 lei cauzată lui C.V. a fost considerată ca având un caracter considerabil, care trebuie să fie mărimea daunei care depășește proporțiile mici, dar nu are un caracter considerabil? Probabil, în opinia celor care interpretează legea penală ca în ultimele două spețe prezentate *supra*, o asemenea daună nici nu poate să existe; orice daună care depășește proporțiile mici ar trebui automat considerată ca având un caracter considerabil. Ne întrebăm dacă principiul legalității are vreo legătură cu un asemenea mod de interpretare. Or, dispoziția de la alin.(2) art.126 CP RM nu a constituit obiectul nici măcar al unei examinări formale. Caracterul daunei cauzate de V.D. nu a fost stabilit luându-se în considerare: valoarea, cantitatea și însemnătatea bunurilor pentru victimă; starea materială și venitul acesteia; existența persoanelor întreținute; alte circumstanțe care influențează esențial asupra stării materiale a victimei.

Soluția de calificare din ultimele două spețe analizate *supra* diferă de soluția de calificare din următoarea speță: *S.N. a fost acuzat de comiterea infracțiunii prevăzute la lit.c) alin.(2) art.190 CP RM, adică a escrocheriei săvârșite cu cauzarea de daune în proporții considerabile. Totuși, prin sentința instanței de fond din 11.04.2018, acesta a fost condamnat în baza alin.(1) art.190 CP RM. În fapt, în perioada 22.12.2016-08.01.2017, aflându-se într-o încăpere dintr-un bloc de locuit de pe bd. Dacia, mun. Chișinău, sub pretextul confecționării, livrării și instalării la domiciliu a unor articole de mobilier, acesta a dobândit ilegal de la X suma de 9225 lei. Ulterior, fără a-și onora obligațiile asumate, S.N. a dispărut. Sentința de condamnare a lui S.N. a fost atacată cu apel de către procuror. În apel a fost solicitat, inter alia, ca S.N. să fie recunoscut vinovat de săvârșirea infracțiunii specificate la lit.c) alin.(2) art.190 CP RM. Procurorul a ales că daunele în mărime de 9225 lei au un caracter considerabil, întrucât „constituie, practic, două salarii medii pe economie”. După intrarea în vigoare a Legii nr.179/2018, procurorul și-a modificat cerințele, susținând învinuirea în baza alin.(1) art.190 CP RM. Instanța de apel a respins această solicitare, argumentând că „potrivit art.325 CPP RM, precum și art.10 CP RM, modificarea învinuirii în instanța de judecată se admite dacă prin aceasta nu se agravează situația inculpatului și nu se lezează dreptul lui la apărare” [5]. Remarcăm improvizarea la care a re-*

curs procurorul la stabilirea caracterului considerabil al daunei cauzate – daunele în mărime de 9225 lei „constituie, practic, două salarii medii pe economie”. O asemenea interpretare a noțiunii „daune în proporții considerabile” nu se întemeiază pe definiția din alin.(2) art.126 CP RM, venind în dezacord cu principiul legalității. De asemenea, prezintă interes faptul că daunele în mărime de 9225 lei nu au fost considerate de instanța de judecată ca având un caracter considerabil. În mod regretabil, nu cunoaștem considerentele invocate de instanța de judecată în sprijinul unei asemenea concluzii.

În altă ordine de idei, comportă interes următoarea speță: *prin sentința instanței de fond din 18.05.2018, R.O. a fost condamnat în conformitate cu alin. (1) art.190 CP RM. În fapt, într-o zi din luna mai 2017, acesta se afla pe str. Calea Ieșilor, mun. Chișinău. Sub pretextul că intenționează să procure un motor de frigider, R.O. a dobândit ilegal de la R.I. suma de 1500 lei. Neavând intenția de a-și îndeplini obligațiile asumate, R.O. a folosit în scopuri personale banii obținuți de la R.I., eschivându-se de la orice discuții și întâlniri cu acesta. Procurorul a depus apel împotriva sentinței de condamnare a lui R.O., invocând că aceasta nu este întemeiată. Ulterior, apelul înaintat de procuror a fost susținut de către R.O. Acesta a solicitat instanței de apel să acorde atenție modificărilor operate în art.190 CP RM prin Legea nr.179/2018, dar și faptului că victimei nu i-au fost cauzate daune în proporții considerabile. Instanța de apel a admis apelul procurorului și a casat integral sentința de condamnare a lui R.O. Invocând prevederile art.325 CPP RM, precum și ale art.10 CP RM, instanța de apel a stabilit lipsa elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute la alin. (1) art.190 CP RM și, respectiv, prezența elementelor constitutive ale faptei specificate la art.105 CC RM [6].*

Suntem de acord cu concluzia instanței de apel că fapta săvârșită de R.O. nu intră sub incidența alin.(1) art.190 CP RM. În același timp, nu considerăm întemeiată sancționarea lui R.O. în baza art.105 CC RM. Or, la 02.10.2018, data pronunțării deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău în privința lui R.O., 20 % din quantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat, aprobat de Guvern, constituia 1230 lei. Conform art.18 CC RM, „se consideră de mici proporții valoarea bunurilor sustrase, [...] care, la momentul săvârșirii contravenției, nu depășește 20 % din quantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat, aprobat de Guvern pentru anul în curs la data săvârșirii faptei (sublinierea îmi aparține – n.a.)”. Mărimea daunelor, cauzate de R.O. – 1500 lei – depășește limita superioară a daunelor mici în accepțiunea art.18 CC RM. În aceste condiții, lipsește temeiul aplicării art.105 CC RM.

Putem presupune că R.O. a fost sancționat contravențional, întrucât s-a considerat că daunele în mărime de 1500 lei, pe care le-a cauzat, ar fi avut un caracter esențial. Totuși, cum este posibil să aplici răspunderea contravențională (prevăzu-

tă de art.105 CC RM) în baza unor prevederi penale (noțiunea de caracter esențial al daunei se conține în alin.(2) art.126 CP RM)? În Codul contravențional nu se folosește în nici o normă noțiunea „daune esențiale”. De când noțiunile, care sunt definite în Codul penal, pot fi folosite la aplicarea răspunderii contravenționale? Este cumva Codul contravențional o anexă a Codului penal? Sau poate Codul penal este o anexă a Codului contravențional?

Consider inadmisibilă o astfel de interpretare a noțiunii „daune esențiale”. În partea specială a Codului penal, această noțiune se folosește doar în alin.(1) art.224, art.278, lit.b) alin.(1) art.278¹, alin.(1¹) art.292, alin.(1) și lit.a) alin.(2) art.295. În nici o altă normă penală nu găsim o asemenea noțiune. În alin.(1) art.190 CP RM (în varianta de până la intrarea în vigoare a Legii nr.179/2018) nu s-au avut în vedere daunele esențiale în sensul alin.(2) art.126 CP RM. S-au avut în vedere daunele care sunt cuprinse între daunele în proporții mici și daunele în proporții mari, și care, în plus, nu au un caracter considerabil. Aplicarea alin.(1) art.190 CP RM (în varianta de până la intrarea în vigoare a Legii nr.179/2018) nu a fost condiționată niciodată de starea materială a victimei. Nici nu consider posibil așa ceva. Dacă era altfel, cum ar fi fost posibilă delimitarea escrocheriei „în proporții esențiale” de escrocheria în proporții considerabile?

Cineva ar putea să-mi obiecteze și să-mi prezinte în calitate de contraargument comparația dintre ipoteza analizată și ipoteza consemnată, de exemplu, în art.197 CP RM. Condiția obligatorie pentru aplicarea acestui articol este ca daunele, produse în rezultatul distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor, să se exprime în proporții mari. Înseamnă oare aceasta că art.197 CP RM nu este aplicabil în cazul în care distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor cauzează daune în proporții deosebit de mari?

Sunt de părerea că aceste două ipoteze comparate sunt calitativ diferite. În cazul în care distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor cauzează daune în proporții deosebit de mari, trebuie aplicat art.197 CP RM. Or, în dispoziția acestui articol este scris „proporții mari”. În alin.(1) art.126 CP RM, pentru proporțiile mari nu este stabilită o limită valorică superioară, ci doar o limită valorică inferioară. În art.197 CP RM nu este scris expres „proporții deosebit de mari”. Însă, alin.(1) art.126 CP RM permite aplicarea art.197 CP RM în cazul distrugerii sau deteriorării bunurilor în proporții deosebit de mari. În acest caz, aplicarea răspunderii penale este perfect legală. Altă situație este consemnată în art.18 CC RM. În acest articol, pentru proporțiile mici este stabilită o limită valorică superioară, care nu poate fi depășită. Depășirea ei este ilegală, venind în contradicție cu interdicțiile imperative din alin.(2) art.5 (Nota 3) și art.18 CC RM. În concluzie, proporțiile considerabile și cele considerate fără temei ca fiind esențiale nu pot fi niciodată proporții mici. Aceasta este interzis de lege. În opoziție, în art.197 CP RM (și în alte articole în care sunt menționate expres proporțiile mari, fără a fi

specificate expres proporțiile deosebit de mari), noțiunea „proporții deosebit de mari” este parte a noțiunii mai largi „proporții mari”. În contextul infracțiunilor prevăzute de astfel de articole, nu orice proporții mari sunt proporții deosebit de mari. Însă, orice proporții deosebit de mari sunt proporții mari. Legea permite o asemenea interpretare.

În concluzie, considerăm că soluția instanței de apel în privința lui R.O. este lipsită de suport legal. R.O. nu trebuia să răspundă conform art.105 CC RM, întrucât legea contravențională nu poate fi aplicată într-o ipoteză pe care nu o prevede. Nu poate fi calificată în baza art.105 CC RM fapta care, până la intrarea în vigoare a Legii nr.179/2018, constituia infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.190 CP RM. Ignorând aceasta, instanța de apel a recurs la aplicarea în privința lui R.O. a legii contravenționale prin analogie.

Un interes deosebit pentru prezentul studiu îl prezintă speța următoare: *la o dată care a fost ascunsă din motive neclare de instanța de apel, instanța de fond a pronunțat sentința de condamnare a lui Ș.S. conform alin.(1) art.190 CP RM, pentru dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane prin înșelăciune sau abuz de încredere. În fapt, la o dată la fel ascunsă din motive neclare de instanța de apel, în jurul orei 10.10, Ș.S. se afla pe str. Constantin Negruzzi, mun. Soroca. Neavând intenția să-și onoreze angajamentul asumat, Ș.S. a luat de la X suma de 3000 lei chipurile pentru a o transmite unui avocat în calitate de onorariu. În realitate, Ș.S. a fost folosit această sumă de bani în scopuri personale. Prin decizia din 03.10.2018, instanța de apel a menținut condamnarea lui Ș.S. în baza alin.(1) art.190 CP RM [7].* Inițial, am avut doar supoziția că sentința instanței de fond de condamnare a lui Ș.S. conform alin.(1) art.190 CP RM a fost pronunțată înainte de 17.08.2018 (data intrării în vigoare a Legii nr.179/2018). Această presupunere s-a bazat pe descrierea de către instanța de fond a faptei comise de Ș.S. – „dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane prin înșelăciune sau abuz de încredere”. Amintim că anume așa era descrisă infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.190 CP RM în dispoziția de la alin.(1) art.190 CP RM până la intrarea în vigoare a Legii nr.179/2018. Bănuiesc că tocmai acest aspect a constituit cauza ascunderii de către instanța de apel atât a datei pronunțării de către instanța de fond a sentinței de condamnare a lui Ș.S. conform alin.(1) art.190 CP RM, cât și a datei la care acesta a săvârșit infracțiunea specificată în această normă. Supoziția dată și-a găsit confirmarea. Verificarea portalului Judecătoriei Soroca a arătat că la 12.02.2018, această instanță de fond l-a condamnat pe Ș.S. în baza alin.(1) art.190 CP RM, pentru infracțiunea de escrocherie pe care acesta a săvârșit-o la 08.06.2017 [8].

Prin sublinierea în text a acestor date doresc să accentuez că, prin infracțiunea comisă de Ș.S., nu au fost cauzate daune în proporții considerabile. Or, la 12.02.2018, escrocheria, săvârșită cu cauzarea unor asemenea daune, era prevăzută de o altă normă, și anume – de lit.c) alin.(2) art.190 CP RM. În pofida acestui

fapt, la 03.10.2018 (dată când Legea nr.179/2018 deja intrase în vigoare), instanța de apel a menținut condamnarea lui Ș.S. în baza alin.(1) art.190 CP RM. Cu alte cuvinte, instanța de apel l-a condamnat pe Ș.S. pentru escrocheria, săvârșită cu cauzarea de daune în proporții considerabile, deși instanța de fond îl condamnase pe acesta pentru escrocheria care a cauzat daune ce nu aveau un caracter considerabil. Apare întrebarea firească: care a fost temeiul legal de atribuire de către instanța de apel a unui caracter considerabil daunelor cauzate de Ș.S.?

Conform alin.(2)art.325 CPP RM, „[...] Modificarea învinuirii în sensul agravării situației inculpatului se admite numai în cazurile și în condițiile prevăzute de prezentul cod”. Aceste cazuri și condiții sunt prevăzute de art.326 CPP RM. În special, ne interesează dispoziția de la alineatul (1) al acestui articol: „Procurorul care participă la judecarea cauzei penale în primă instanță și în instanța de apel este în drept să modifice, prin ordonanță, învinuirea adusă inculpatului în cadrul urmăririi penale în sensul agravării ei dacă probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior, aducând la cunoștință inculpatului, apărătorului lui și, după caz, reprezentantului legal al inculpatului noua învinuire. În asemenea situație, instanța, la cererea inculpatului și a apărătorului lui, acordă termen necesar pentru pregătirea apărării de noua învinuire, după ce judecarea cauzei continuă. În instanța de apel, procurorul poate modifica acuzarea în sensul agravării doar în cazul în care a declarat apel”.

Potrivit pct.23 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.5 din 19.06.2006 privind sentința judecătorească, „[...] Drept învinuire care esențial, după circumstanțele reale, diferă de cea de la început urmează de considerat orice altă modificare a învinuirii (imputarea altor acțiuni în locul celor imputate anterior, imputarea infracțiunii care diferă de cea imputată după obiectul atentat, caracterul faptei și acțiunii), care afectează dreptul inculpatului la apărare” [9]. De asemenea, în corespundere cu pct.18 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.11 din 24.12.2010 cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuitului, învinuitului, inculpatului și condamnatului în procedură penală, „în cazul modificării de către acuzator a învinuirii în cadrul judecării cauzei penale, ea este adusă la cunoștința inculpatului și apărătorului său. La cererea acestora din urmă, instanța acordă, în mod obligatoriu, termen necesar pentru pregătirea apărării de noua învinuire, după care judecarea cauzei continuă” [10].

Analizând toate aceste dispoziții legale și explicații ale instanței supreme, concluzionez că ele nu au fost respectate în cazul condamnării de către instanța de apel a lui Ș.S. în baza alin.(1) art.190 CP RM. Chiar dacă prin Legea nr.179/2018 nu a fost modificată sancțiunea de la alin.(1) art.190 CP RM, iar pedeapsa stabilită de această normă a rămas aceeași, imputarea lui Ș.S. de către instanța de apel

a producerii daunelor în proporții considerabile i-a afectat dreptul la apărare. Or, inițial, la etapa examinării cauzei de instanța de fond, lui Ș.S. nu i-a fost imputată cauzarea de daune în proporții considerabile. Drept urmare, imputarea lui Ș.S. a cauzării unor astfel de daune, care nu a constituit obiectul unei cercetări judecătorești, l-a lipsit de posibilitatea de a-și exercita dreptul la apărare. În acest sens, comportă interes argumentul unui apărător, prezentat într-o solicitare de recurs (care a fost admisă de instanța de recurs): „*Instanța de apel, reîncadrând acțiunile inculpatului, nu a reținut prevederile alin.(2) art.325 CPP RM, conform cărora modificarea învinuirii se admite dacă nu se agravează situația inculpatului și nu se lezează dreptul la apărare, care la caz nu a fost respectat, deoarece noua calificare de comitere a contravenției prevăzute de art.315 CC RM, nu a fost pusă în discuție și adusă la cunoștința acuzatului, prin ce s-a încălcat principiul contradictorialității procesului și dreptul la apărare în sensul §3 art.6 al Convenției Europene a Drepturilor Omului*” [11].

Mai mult, imputarea lui Ș.S. a cauzării de daune în proporții considerabile nu are niciun suport real: nu există nici o probă că Ș.S. ar fi cauzat prin infracțiunea sa asemenea daune. Toate acestea conduc spre concluzia că decizia instanței de apel, pronunțată în privința lui Ș.S., este contrară legii. Acesta trebuia să fie achitat, deoarece fapta pe care a săvârșit-o nu este prevăzută de legea penală. Nu mă aventurez să susțin că decizia instanței de apel, pronunțată în privința lui Ș.S., ar fi cu bună-știință contrară legii. Este competența altora să facă astfel de afirmații. Ași dori doar să menționez că, după intrarea în vigoare a Legii nr.179/2018, s-a răspândit practica de ascundere de către unii judecători a unor date care se referă anume la infracțiunile de escrocherie, și care, în mod normal, nu ar trebui să fie ascunse (de exemplu: data pronunțării sentinței de către instanța de fond; data săvârșirii infracțiunii). Această practică nu poate să nu provoace anumite suspiciuni. Putem doar presupune câte alte decizii de genul celei, prin care a fost condamnat Ș.S., au mai fost pronunțate.

În acest articol am reușit să mă refer doar la o parte din problemele care afectează negativ aplicarea art.190 CP RM ca urmare a intrării în vigoare a Legii nr.179/2018. O altă parte din aceste probleme își are cauza în Decizia Curții Constituționale nr.126 din 15.11.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr.152g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 190 alin.(1) din Codul penal [12] (în continuare – Decizia Curții Constituționale nr.126/2018). Îmi exprim dezacordul cu decizia în cauză, prin care a fost declarată inadmisibilă sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textului „în privința naturii, calităților substanțiale ale obiectului, părților (în cazul în care identitatea acestora este motivul determinant al încheierii actului juridic) actului juridic nul sau anulabil, ori dacă încheierea acestuia este determinată de comportamentul dolosiv sau viclean care a produs daune considerabile” din alin.(1) art.190 CP RM.

Problemele, care au fost generate de adoptarea Deciziei Curții Constituționale nr.126/2018, vor fi analizate într-un studiu aparte.

Note explicative:

Nota 1: Cu această ocazie, menționăm că ascunderea unor asemenea date*, care nu au un caracter personal, nu este admisă de Regulamentul privind modul de publicare a hotărârilor judecătorești pe portalul național al instanțelor de judecată și pe pagina web a Curții Supreme de Justiție (anexa la Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr.658/30 din 10.10.2017)**.

* Conform pct.6 din acest regulament, ascundere a datelor constituie „modificarea altor date cu caracter personal decât numele persoanei în hotărârea judecătorească de o manieră care să nu permită cunoașterea acestora de către public”.

** *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.411-420.

Nota 2: În ipoteza în care C.A. ar fi comis infracțiunea până la 17.08.2018, s-ar fi pus problema alegerii la calificare între: 1) alin.(1) art.190 CP RM și 2) lit.c) alin.(2) art.190 CP RM. În alți termeni, s-ar fi pus problema agravării sau neagravării răspunderii pentru escrocherie. Pentru comparație, în ipoteza în care C.A. ar fi comis infracțiunea după 17.08.2018, problema constă în a alege între: 1) aplicarea alin.(1) art.190 CP RM și 2) neaplicarea atât a alin.(1) art.190 CP RM, cât și a art.105 CC RM.

Nota 3: Conform acestei norme, „interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii contravenționale sunt interzise”.

Referințe bibliografice:

1. Brînza Sergiu, Stati Vitalie. Escrocheria și delapidarea averii străine: efectele adoptării legii nr.179/2018. În: Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, 2019, nr.3, p.59-73.
2. Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 02.11.2018. Dosarul nr.1-1529/2017. În: https://jc.instante.justice.md/ro/court-decisions?page=6&dossier_theme=190&type=Penal&apply_filter=1 (accesat: 20.08.19)
3. Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 01.02.2019. Dosarul nr.1-423/2018. În: https://jc.instante.justice.md/ro/court-decisions?dossier_number=12-1-31091-10052018&type=Penal&apply_filter=1 (accesat: 20.08.19)
4. Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 04.04.2019. Dosarul nr.1-675/2018. În: https://jc.instante.justice.md/ro/court-decisions?dossier_number=12-1-50140-25072018&type=Penal&apply_filter=1 (accesat: 20.08.19)

5. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 25.09.2018. Dosarul nr.1a-973/2018. În: https://cac.instante.justice.md/ro/court-decisions?page=7&dossier_theme=190&type=Penal&apply_filter=1 (accesat: 20.08.19)
6. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 02.10.2018. Dosarul nr.1a-1220/2018. În: https://cac.instante.justice.md/ro/court-decisions?page=6&dossier_theme=190&type=Penal&apply_filter=1 (accesat: 20.08.19)
7. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 03.10.2018. Dosarul nr.1a-256/2018. În: https://cab.instante.justice.md/ro/court-decisions?page=3&dossier_theme=190&type=Penal&apply_filter=1 (accesat: 20.08.19)
8. Sentința Judecătoriei Soroca din 12.02.2018. Dosarul nr.1-326/2017. În: https://jsr.instante.justice.md/ro/court-decisions?page=1&dossier_theme=190&type=Penal&apply_filter=1 (accesat: 20.08.19)
9. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.5 din 19.06.2006 privind sentința judecătorească. În: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=152 (accesat: 20.08.19)
10. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.11 din 24.12.2010 cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuیتului, învinuitului, inculpatului și condamnatului în procedură penală. În: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=347 (accesat: 20.08.19)
11. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 28.06.2016. Dosarul nr.1ra-1056/2016. În: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6846 (accesat: 20.08.19)
12. Decizia Curții Constituționale nr.126 din 15.11.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr.152g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 190 alin.(1) din Codul penal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr.76-85.